

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก 3 โครงการ ของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

ขอบเขตและวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นลักษณะกรณีศึกษาการทำงาน of สถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ในการศึกษาการปฏิบัติงานและการดำเนินกิจกรรมในแต่ละโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยการทำการศึกษาในโครงการ 3 โครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก เป็นระยะเวลา 6 เดือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก 3 โครงการคือ โครงการสร้างโลกโดยผ่านเด็ก (การศึกษาเด็กปฐมวัย) โครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษ (เด็กตาบอดและพิการซ้ำซ้อน) โครงการบ้านสายสัมพันธ์ (แม่และลูกที่ประสบปัญหา) โดยการเข้าไปเรียนรู้และศึกษาถึงสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานต่าง ๆ โดยใกล้ชิด

นอกเหนือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่เป้าหมายทั้ง 3 โครงการแล้ว ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากนิตยสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ บทความ ต่าง ๆ รวมทั้งรายการโทรทัศน์ และรายการวิทยุ ที่ดำเนินการขอสัมภาษณ์แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด เพื่อช่วยในการเพิ่มเติมข้อมูลและประกอบการแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการ 3 โครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็กของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตามความคิดเห็นของคนใน คือ สมาชิกในชุมชนเสถียรธรรมสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ทำงานของโครงการ และอาสาสมัครที่มีส่วนเข้าช่วยเหลือปฏิบัติหน้าที่ในโครงการ เพื่อให้เข้าใจถึงทัศนคติ แนวคิด และจุดมุ่งหมายของบุคคลในการทำงาน เช่น ความคิดเห็นต่อโครงการเป็นอย่างไร ได้รับสิ่งใดจากการทำงานในโครงการนี้ และโครงการนี้มีผลดีและผลเสียอย่างไร และทัศนคติ แนวคิด จุดมุ่งหมายจากคนนอก คือ ผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครอง

ของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ วิทยากรผู้ได้รับเชิญมาให้ความรู้ ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ความคิดเห็นและพฤติกรรมก่อนและหลังจากการเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งความรู้สึกเมื่อแรกเข้ามาเห็นสถานปฏิบัติธรรมและแนวทางในการดำเนินงานของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

สรุปผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทำการวิจัยโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก 3 โครงการ คือ โครงการสร้างโลกโดยผ่านเด็ก (งานการศึกษาเด็กปฐมวัย) โครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษ (เด็กตาบอดและพิการซ้ำซ้อน) และโครงการบ้านสายสัมพันธ์ (แม่ลูกที่ประสบปัญหาชีวิต) พบว่า การจัดรูปแบบของโครงการในกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็กทั้ง 3 โครงการนั้นมีความสอดคล้องกับการบริหารโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของ มัลคัม โนลส์ (Malcolm S. Knowles) 7 ขั้นตอน ดังนี้

โครงการสร้างโลกโดยผ่านเด็ก (งานการศึกษาเด็กปฐมวัย)

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตจะมีหลักการทำงานที่เน้นถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นหลักสำคัญ โดยเริ่มตั้งแต่ การจัดสถานที่ของโรงเรียน จะเป็นการจัดที่เน้นธรรมชาติเป็นหลัก มีการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนโดยทั่วไปทำให้บริเวณโรงเรียนมีแต่ความร่มรื่น อากาศเย็นสบาย สภาพของห้องเรียน จัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดูสะอาดตา ของเล่นทุกชิ้นได้รับการจัดเก็บและคลุมผ้าอย่างมิดชิด ตามบริเวณหน้าต่างและประตู จะแขวนผ้าม่านที่เป็นผ้าที่ทอจากใยธรรมชาติรวมทั้งย้อมสีจากผลิตภัณฑ์ตามธรรมชาติอีกด้วย ผ้าม่านจะถูกแขวนไว้ในลักษณะของการจัดให้มีความอ่อนช้อย ก่อให้เกิดอารมณ์ที่อ่อนโยน หลักในการจัดสถานที่มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่อบอุ่น สงบเย็น และให้เด็กรู้สึกว่าเป็นบ้านแห่งนี้เหมือนกับเป็นบ้านหลังที่ 2 เพื่อนักเรียนทุกคนคือพี่น้องกัน มีพ่อ แม่ที่เป็นพ่อครู แม่ครู คอยดูแลให้ความรัก ความอบอุ่น สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่งทุกอย่างในสถานที่เน้น

ธรรมชาติเป็นหลัก รวมทั้งคงความเป็นสีสันเดิมตามธรรมชาติไว้ด้วย กิจกรรมที่จัดให้เด็กก็จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติตลอดทั้งวัน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงเช้า เช่น การช่วยแม่ครูดัดไม้ การตีมนมพร้อมกับการเรียนรู้ถึงที่มาของน้ำมันจากธรรมชาติ แม้กระทั่งของเล่นทุกชิ้นก็เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติทั้งสิ้น รวมทั้ง ในขณะที่เด็ก ๆ ทำกิจกรรมและพักผ่อนในตอนกลางวัน ทางโรงเรียนก็จะมีการเปิดบทเพลงซึ่งเป็นดนตรีที่จำลองมาจากเสียงของธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการซึมซับเข้าไปในจิตใจของเด็ก การจัดสร้างบรรยากาศดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยน สงบเย็น และนิ่งเป็นสมาธิ สามารถเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิต การอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เด็กจะเกิดความรักธรรมชาติและคอยดูแลธรรมชาติเป็นอย่างดี รวมทั้งเด็กจะมีความสงบเย็นในจิตใจ เนื่องจากบทเพลงที่ใช้เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กมีความนิ่ง สงบในจิตใจโดยไม่รู้ตัว เมื่อจิตของเด็กนิ่ง ก็จะทำให้เกิดเป็นสมาธิ และก่อให้เกิดสติปัญญา ทำให้เด็กมีความพร้อมในการที่จะเปิดรับการเรียนรู้ทุกอย่างได้อย่างรวดเร็ว

2. การจัดสร้างโครงการสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการจัดสร้างโครงการสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันนั้น แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด จะเป็นผู้ที่วางนโยบาย กรอบ และแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียน จากนั้นคณะที่ปรึกษาคณะผู้บริหารและคณะผู้บริหารการศึกษาจะร่วมมือกันในการจัดหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนว่า ในแต่ละเดือนนั้นเด็กควรจะได้มีการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง จากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของพ่อครู แม่ครูที่ดูแลเกี่ยวกับเรื่องสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นผู้นำหลักสูตรนั้นไปคิดกันว่าจากหลักการนี้ควรจะเป็นกิจกรรมแบบใด พ่อครู ทุกคนจะร่วมมือกันสร้างกิจกรรมขึ้นมา อาจจะเป็นในรูปของการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การเวียนเทียน การวาดภาพ การจัดป้ายนิเทศ การแต่งนิทาน จากนั้นจะเป็นการดำเนินการในการสร้างสื่ออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมนั้น ๆ โดยการร่วมมือกันของทุกฝ่าย

3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์นี้จะวิเคราะห์ได้จากการสังเกต และพูดคุยของพ่อครู แม่ครู ที่มีต่อเด็ก เนื่องจากเด็กจะช่างซักถามและต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนพบเห็นทุกอย่าง ดังนั้น พ่อครู แม่ครู จะเป็นผู้คอยทำการสังเกต ใส่ใจ ในความต้องการที่จะเรียนรู้ของเด็ก แล้วนำคำซักถามหรือการแสดงความคิดเห็นของเด็กมาปรึกษาและร่วมกันจัดเป็นกิจกรรมขึ้น

4. กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

เมื่อครูสามารถวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของเด็กได้แล้ว ครูทุกคนก็จะมี การปรึกษา และร่วมมือกันในการจัดการจัดวางหลักการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ รูปแบบกิจกรรม รวมถึงรายละเอียดของเนื้อหาที่จะให้ความรู้แก่เด็กในการสรุปหลังจากการทำกิจกรรมเสร็จ สิ้นลงแล้วว่า กิจกรรมในแบบใดที่จะมีความเหมาะสมที่สุดต่อความต้องการในการเรียนรู้ในเรื่อง นั้น ๆ พร้อมทั้งจัดหาข้อมูลและวางเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อการเรียนรู้ของเด็ก

5. ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในการที่จะออกแบบกิจกรรมแต่ละครั้ง ครูต้องทราบถึงความสามารถในการเรียนรู้ ของเด็กและจัดรูปแบบกิจกรรมพร้อมทั้งเนื้อหาให้กลมกลืนและเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก เมื่อครูมีการกำหนดวัตถุประสงค์ มีหลักการในการดำเนินการจัดกิจกรรม และเนื้อหารายละเอียดแล้ว ครูทุกคนจะช่วยกันออกแบบกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกี่ยวกับเรื่องที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อที่เหมาะสม ต่อการเรียนรู้ในเรื่องนั้นด้วย

6. การดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการ และสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม

วิธีการดำเนินการทำกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์จัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตนี้ จะมุ่งเน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งผู้วิจัยจะ ขอยกตัวอย่างเพื่อเป็นการสรุปตั้งแต่ขั้นตอนที่ 3 ถึงขั้นตอนที่ 6 เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจที่ชัดเจน

ขึ้น ดังนี้จากขั้นตอนที่ 3 ครูจะวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของเด็กโดยสังเกตและสนใจในการตั้งคำถามของเด็ก เช่น เมื่อเด็กมีความสงสัยว่าต้นพริกนั้นมีรูปร่างและลักษณะเป็นอย่างไร ครูจะไม่ให้คำตอบในทันทีทันนั้น แต่ครูจะมีการชักชวนเด็กให้ร่วมมือกันปลูกต้นพริก ครูจะเริ่มมีการกำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ในขั้นตอนที่ 4 คือการให้เด็กได้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงว่าต้นพริกนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร เมื่อครูจัดเตรียมเนื้อหาเพื่อเป็นบทสรุปปิดท้ายแล้วก็มีการออกแบบกิจกรรมในขั้นตอนที่ 5 คือครูจะให้เด็กได้มีการช่วยกันปลูกต้นพริกโดยการทำที่ครูจะเป็นผู้ดูแลในการจัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น เมล็ดพันธุ์ ดิน ภาชนะ ให้แก่เด็ก จากนั้นก็จะถึงขั้นตอนที่ 6 คือการดำเนินการในการปลูกต้นพริก เด็ก ๆ จะช่วยกันปลูกต้นพริกภายใต้การดูแลและให้คำแนะนำจากครู เริ่มตั้งแต่การใส่เมล็ดพันธุ์ลงในดินคอยดูแลรดน้ำจนกระทั่งต้นพริกเริ่มงอกออกมา ครูจะคอยชี้แนะให้เด็กรู้จักการสังเกตความแตกต่างระหว่างต้นพริกกับต้นไม้ประเภทอื่น ๆ เป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับต้นไม้อื่น ๆ อีกด้วย เมื่อเด็กเข้าใจถึงลักษณะของต้นพริกและเรียนรู้ถึงความแตกต่างจนสามารถแยกแยะประเภทของต้นไม้ได้แล้ว ครูก็จะเสริมเนื้อหาให้กับเด็กเป็นบทสรุป การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้จะเป็นการทำให้เด็กได้รับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง คือการได้มีการลงมือทำจริงด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและจะซึมซับเข้าไปโดยที่เด็กจะจำได้ มีความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

7. ประเมินผลการเรียนรู้ และวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้ง

ครูจะมีการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กได้จากการพูดคุยและซักถามทั้งจากตัวเด็กเอง โดยการให้เด็กบอกถึงลักษณะของต้นพริกและความแตกต่างระหว่างต้นพริกกับต้นไม้ชนิดอื่น ๆ เพื่อสังเกตดูว่าเด็กสามารถจำขั้นตอนในการทำกิจกรรมได้หรือไม่ รวมทั้งการประเมินผลจากการพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กทางด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กว่ามีพัฒนาการอย่างไร

ซึ่งกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการที่ทำกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น ช่างสงสัย ช่างซักถาม และเป็นวัยที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ ฉะนั้นครูจึงต้องมีการจัดเตรียมกิจกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอจากความต้องการการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่าง ๆ

โครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษ (เด็กตาบอดและพิการซ้ำซ้อน)

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ในการจัดโครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน จะมีการเน้นถึงการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นหลัก เนื่องจากเด็กพิการ จะมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่ไว้วางใจคนอื่นได้ยากโดยเฉพาะเด็กตาบอด จะมีความสับสนและวิตกกังวลสูง เพราะฉะนั้นการที่จะจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเหล่านี้ให้ประสบผลจึงต้องเน้นที่การสร้างบรรยากาศเป็นอย่างมาก เช่น การนำเด็กเข้ามาที่เสถียรธรรมสถาน เข้าสู่บรรยากาศที่สงบเย็น และร่มรื่นของการอยู่ร่วมกันกับต้นไม้และธรรมชาติ น้ำเสียงที่อ่อนโยนและมีเมตตาของเจ้าหน้าที่และผู้ดูแลโครงการทุกคน โดยเฉพาะการดูแลจากแม่ชีคันสนีย์และเหล่าแม่ชีทุกท่านในเสถียรธรรมสถานที่พักถาม พูดคุยด้วยกับเด็กพิเศษทุกคน จากการอยู่ท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยต้นไม้ ความสงบร่มเย็นของสถานปฏิบัติธรรม และความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ของบรรดาเจ้าหน้าที่ แม่ชี ทุกคนจะเป็นการทำให้เด็กเกิดความสบายใจ มีความสุขและสงบ และจะเป็นการช่วยให้เด็กยินยอมที่จะเปิดรับบุคคลอื่นให้มาเข้าใกล้โดยไม่เกิดความหวาดระแวงในที่สุด

2. จัดโครงสร้างหรือกลไกสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการจัดการวางแผนในการดำเนินการของโครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษนั้น จะเป็นการวางแผนร่วมกันของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน และบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อน โดยมีแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการทุกคน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนของบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อน โดยการติดต่อร่วมมือในการที่จะคัดเลือกเด็กที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อนจะเป็นผู้คัดเลือกเด็กที่สามารถที่จะเหลือตัวเองได้ให้มาร่วมกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถาน และมีการจัดวางรูปแบบของกิจกรรม และการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม ผู้ที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นต้น

3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับโครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษนี้เนื่องจากเด็กในโครงการนี้ทุกคนจะเป็นเด็กที่มีความพิการซ้ำซ้อน จึงไม่สามารถที่จะสอบถามถึงความต้องการในการเรียนรู้ได้ เพราะฉะนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น จะเกิดจากการที่ผู้ดูแลทุกท่านศึกษาจากพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ของเด็กพิเศษเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางสมอง และพัฒนาการทางด้านจิตใจ และศึกษาจากรายละเอียดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวถึงเด็กพิการซ้ำซ้อน จากนั้นจะมีการนำมาวิเคราะห์และจัดการวางแผนในการกำหนดกิจกรรมที่สามารถสนองตอบหรือส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กเหล่านี้ให้ดีขึ้น

4. กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการวิเคราะห์ถึงสภาพความต้องการของเด็กพิเศษ ก็จะมีการจัดวางแผนการดำเนินการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ว่ากิจกรรมที่จะจัดขึ้นมีความต้องการในการสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการในด้านใดบ้าง รวมทั้งศึกษาและกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาเป็นกรอบในการจัดวางรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษขึ้นเพื่อให้ตรงต่อสิ่งที่ต้องการให้เด็กเกิดพัฒนาการการเรียนรู้

5. ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในการออกแบบกิจกรรมส่วนใหญ่ จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำให้เด็กพิเศษเหล่านี้รู้สึกถึงปมด้อยของพวกเขา แต่จะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้พวกเขาารู้สึกถึงความอบอุ่น และเกิดความรู้สึกว่ายังมีคนที่รักและต้องการพวกเขาอยู่ เช่น การจัดกิจกรรมการเล่านิทาน ที่พวกเขา ๆ นักมวยในโครงการนักสู้คู่คุณธรรมหรือเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้เล่าให้น้อง ๆ ฟัง การจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการเล่นหรือทำกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เป็นอันตรายต่อสภาพร่างกายของเด็ก เช่น การเล่นอุปกรณ์หรือของเล่นต่าง ๆ การฟังเพลง และการทำท่าทางประกอบเพลง ในการจัดกิจกรรมนี้จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการนักสู้คู่คุณธรรมที่นักมวยทุกคนในค่ายจะเป็นผู้นำพาน้อง ๆ ผู้พิการร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน พี่ ๆ นักมวยจะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือดูแล และปกป้องน้อง ๆ ผู้พิการทุกคนในการทำกิจกรรม โดยกิจกรรมนั้นจะเป็นการร่วมกันเล่นระหว่างพี่และ

น้องทั้งสองฝ่าย หรือการที่พี่ ๆ เล่านิทาน ร้องเพลง หรือนำน้องทำท่าประกอบเพลงต่าง ๆ ไปจนถึงการที่พี่นักมวยจะเป็นผู้ดูแลจูงมือน้อง ๆ ไปเดินเล่นรอบ ๆ เสถียรธรรมสถาน พุดคุย รวมทั้งคอยดูแลป้อนข้าว ป้อนนมให้แก่น้อง ๆ ซึ่งเด็กพิเศษเหล่านี้จะมีความไว้วางใจและเชื่อมั่นในตัวของพี่ ๆ นักมวยทุกคน เนื่องจากสามารถรับรู้ได้ถึงความอ่อนโยน มั่นคงของจิตใจ และความแข็งแรงของร่างกายที่จะคอยให้การดูแล และปกป้องพวกเขาได้ เป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ของ 2 โครงการ คือ โครงการนักสู้คู่คุณธรรม และโครงการเปิดโลกกว้างสำหรับเด็กพิเศษ นักมวยทุกคนจะได้เห็นและเรียนรู้ถึงการต้องการความช่วยเหลือและต้องการคนที่คอยปกป้องดูแลของน้อง ๆ บ้านเด็กพิการซ้ำซ้อน ทำให้พวกเขาเรียนรู้ที่จะใช้ความเข้มแข็งของตนเองในการช่วยเหลือ ดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า สำหรับเด็กพิเศษ ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น และมั่นคงในจิตใจจากการที่ได้รู้ว่ายังมีบุคคลในสังคมอีกมากที่ยังต้องการและคอยให้ความช่วยเหลือดูแลพวกเขา ทำให้พวกเขาเกิดความมั่นใจในการที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยความมั่นคงได้

6. ดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม

การดำเนินกิจกรรมนั้น จะถูกจัดขึ้นในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน โดยเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงของบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อนจะเป็นผู้ดูแลในการพาเด็ก ๆ มาที่เสถียรธรรมสถาน ผู้ดูแลโครงการ และพี่ ๆ นักมวยของโครงการนักสู้คู่คุณธรรมจะเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลน้อง ๆ ทุกคนในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะเริ่มจากการปฏิบัติธรรมโดยการใส่บาตรแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด และแม่ชีทุกท่านในเสถียรธรรมสถาน หลังจากนั้นจะเป็นการเริ่มต้นการทำกิจกรรม ระหว่างพี่ ๆ นักมวย และน้อง ๆ ผู้พิการ ด้วยบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุข สนุกสนาน และเสียงหัวเราะ มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน อบอุ่นและเอื้ออาทรระหว่างกัน จนกระทั่งสมควรแก่เวลา เจ้าหน้าที่ของบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อนจะเป็นผู้ดูแลพาน้อง ๆ กลับ สำหรับด้านการเรียน เด็กพิเศษเหล่านี้จะมีการเรียนร่วมกับเด็กปกติในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตทุกวัน เด็กพิเศษเหล่านี้จะทำกิจกรรมทุกอย่างเช่นเดียวกับเด็กปกติ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าแถวเคารพธงชาติ ไหว้พระ สวดมนต์ การร้องเพลงและการทำท่าทางประกอบเพลงโดยการนำของแม่ครูและแม่ชีน้อย การรับประทานอาหารและการเล่นเกมต่าง ๆ ร่วมกับเด็กปกติ โดยในการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละวันนั้นเด็กปกติจะมีส่วนช่วยในการดูแลเพื่อนผู้พิการ ไม่ว่าจะเป็นการจูงมือเพื่อนเพื่อเดินแถวกลับห้องเรียน การเล่นเกม และการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กปกติมีการเรียนรู้

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ทุกข์ก็จะค่อย ๆ ผ่อนเบาลง เริ่มมีความสบายใจ เกิดความสงบในจิตใจ และมีความอ่อนโยนของจิตใจมากขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาในที่สุด

2. จัดโครงสร้างหรือกลไกสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการจัดโครงสร้างการวางแผนการเรียนรู้นี้ โครงการบ้านสายสัมพันธ์มีการวางนโยบายและกรอบในการดำเนินการโดย การประชุมหาข้อสรุปโดยมีแม่ชีคັນสนีย์ เสถียรสุด เจ้าหน้าที่ของบ้านสายสัมพันธ์ทุกท่าน และนักสังคมสงเคราะห์ที่มีส่วนร่วมในโครงการบ้านสายสัมพันธ์ ในการปรึกษาและแสดงความคิดเห็นหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งการวางแผนการดำเนินการนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเสถียรธรรมสถาน โรงพยาบาลเด็ก และกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งในการวางนโยบายของบ้านสายสัมพันธ์จะเน้นในด้านการดูแลสตรีมีครรภ์ที่ไม่ต้องการบุตรเป็นอันดับแรกของการทำงาน

3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนจะหาได้จากการที่เจ้าหน้าที่และนักสังคมสงเคราะห์ได้มีกิจกรรมในการพบปะพูดคุย ปรึกษา ประชุม หรือจากการสังเกต จากการแสดงความคิดเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีการแสดงถึงความต้องการในการเรียนรู้ด้านการมีพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เช่น การประดิษฐ์ วัสดุ สิ่งของ การตัดเย็บ การศึกษา สำหรับที่จะนำไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเองและลูกได้หลังจากที่ออกจากบ้านสายสัมพันธ์ไปแล้ว อีกประการหนึ่งคือ ข้อมูลที่ได้จากการที่เจ้าหน้าที่ทุกคนเห็นถึงสภาพจิตใจที่ไม่สงบ มีความทุกข์ กังวลอยู่ตลอดเวลาของผู้เข้าร่วมโครงการ จากการสังเกต จึงมีการร่วมกันของผู้ดูแลโครงการบ้านสายสัมพันธ์ทุกคน จัดกิจกรรมทางด้านการปฏิบัติธรรมขึ้น เนื่องจากมีความคิดเห็นว่าคุณเข้าร่วมโครงการต้องการความช่วยเหลือทางด้านจิตใจให้เกิดความสงบสุข และคลายทุกข์ลงได้บ้าง

4. กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ดูแลโครงการบ้านสายสัมพันธ์ทั้งหมด จะร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ และเนื้อหา รวมทั้งวิธีการในการดำเนินการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือด้านการปรับสภาพจิตใจของผู้เข้าร่วมโครงการให้มีความพร้อม

ก่อนที่จะกลับออกไปสู่สังคมภายนอก รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความผูกพันระหว่างแม่และลูก เพื่อให้ผู้เป็นแม่ไม่คิดที่จะทอดทิ้งลูกไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะการณ์ใด ๆ ก็ตาม

5. ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้ดูแลโครงการบ้านสายสัมพันธ์ทุกคนจะร่วมกันออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการ และตัวของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยการวางรูปแบบของกิจกรรม จัดหาวิทยากรที่เหมาะสมและตรงกับเนื้อหาของกิจกรรม รวมทั้งมีการกำหนดช่วงเวลา ระยะเวลาในการทำกิจกรรม เพื่อความพร้อมของผู้เข้าร่วมโครงการด้วย

6. ดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม

หลังจากที่มีการออกแบบกิจกรรมและกำหนดตัวของผู้ที่จะมา เป็นวิทยากรในการดำเนินกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการดำเนินการในการเชิญวิทยากร พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรมให้พร้อมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ ที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีความต้องการที่จะเรียนรู้ในการฝึกประดิษฐ์วัสดุสิ่งของให้เป็นตุ๊กตาหรือการทำอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อเป็นของเล่นสำหรับเด็ก ผู้ดูแลโครงการก็จะทำการจัดหาวิทยากรที่เหมาะสมพร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ให้หลังจากมีการวางรูปแบบการจัดกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว จากนั้นกำหนดช่วงระยะเวลาที่วิทยากรสามารถจะมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้ เพื่อที่จะให้มีพื้นฐานในการประดิษฐ์สิ่งของ รวมทั้งยังมีการนำผลผลิตจากการเรียนรู้ในการทำสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นมาจัดวางเพื่อจำหน่ายในร้านค้าภายในเสถียรธรรมสถานเพื่อเป็นการหารายได้เข้ากองทุนเสถียรธรรมและใช้สำหรับเป็นทุนในการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้ที่เข้าร่วมโครงการบ้านสายสัมพันธ์ทุกคนอีกด้วย

7. ประเมินผลการเรียนรู้และวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้ง

จากการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการบ้านสายสัมพันธ์ ได้มีการจัดการประเมินผลขึ้นโดยการดูจากผลงานของผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน ความคิดเห็นของวิทยากรที่มาให้ความรู้และฝึกสอน รวมทั้งจากบุคคลภายนอกที่ซื้อสิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ว่า ประสบผลสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด อีกประการหนึ่งคือ การประเมินผลจากการเข้าที่ประชุมร่วมกันของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านสายสัมพันธ์ทุกคน โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการ

ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อผลงานที่ออกมา บอกเล่าถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข จากนั้นก็มีการวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการอีกครั้งหนึ่ง โดยการสอบถามถึงความต้องการในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การจัดโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก 3 โครงการนี้ ทุกโครงการจะเน้นถึงหลักสำคัญในการดำเนินการ 4 ประการ คือ

1. การใช้หลักอานาปานสติภาวนาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ในการจัดกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของโครงการต่าง ๆ ของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก เป็นการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบในการปฏิบัติสอดคล้องกับ “อานาปานสติในความหมายของ ศาสตราจารย์ ญาณวณ อินทรกำแหง ที่ให้ไว้ ดังนี้ “อานาปานสติ คือ การใช้ลมหายใจเป็นอารมณ์ คือ รู้ ลมหายใจทุกขณะ ไม่ว่าจะ นั่ง ยืน เดิน นอน หรือทำกิจกรรมอะไรก็ตาม แล้วความรู้สึกตัวที่พร้อมจะค่อยเกิดขึ้นในจิตใจ นั่นแหละที่เรียกว่า จิตที่มีสติ” ซึ่งในการจัดกิจกรรมนั้น จะเป็นการจัดกิจกรรมที่ใช้หลักอานาปานสติภาวนาเป็นพื้นฐาน โดยการให้ผู้ร่วมโครงการมีสติรับรู้ทุกลมหายใจเข้า-ออก และทุกการเคลื่อนไหวของร่างกาย และกิจกรรมที่จัดขึ้นที่จะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการฝึกฝนการมีสติอยู่กับลมหายใจ และการทำกิจกรรมของร่างกายไปพร้อมกัน เช่น การวาดภาพสีน้ำ มือที่จับพู่กันลากเส้นไปพร้อมกับลมหายใจที่เข้า-ออก รวมทั้งสติที่ตามลมหายใจและลายเส้นของพู่กันไปพร้อมกัน การฝึกในลักษณะนี้จะทำให้เกิดสภาวะความนิ่งของจิตที่เป็นสมาธิ ซึ่งเมื่อจิตเกิดสมาธิ ก็จะเป็นจิตที่พร้อมที่จะเกิดสติปัญญาในการที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ ใน “คู่มือศึกษาและปฏิบัติอานาปานสติสมบูรณ์แบบและการใช้ให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน” ถึงประโยชน์ของอานาปานสติที่มีต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัยว่า “...สำหรับเด็กเล็ก การสอนให้ทำอานาปานสติจะมีประโยชน์ ไม่ให้โทษอะไร เด็กจะสามารถบังคับระบบประสาท กระทั่งระบบจิตใจ จะเป็นเด็กที่สุขภาพ เยือกเย็น เรียบร้อย ... พ่อบ้าน แม่เรือน รู้จักทำอานาปานสติก็จะขับไล่แอกไล่ไถ่ทางจิตทางวิญญาณให้หมดไป ให้เบาไป ชีวิตนี้ก็จะไม่หนัก ไม่เต็มไปด้วยความรู้สึกตึงเครียด กดทับหนักหน่วงเหมือนที่เขาเป็นกัน ซึ่งคำกล่าวนีก็ตรงกับจุดประสงค์ของบ้านสายสัมพันธ์ในการให้สมาชิกในโครงการฝึกอานาปานสติภาวนา เพื่อช่วยผ่อนคลายความทุกข์ และเพื่อก่อให้เกิดสติปัญญาในการหาหนทางในการแก้ปัญหาต่อไป

2. การใช้ธรรมชาติเป็นหลักร่วมในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

หลักร่วมที่ใช้ธรรมชาติในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก คือ การเน้นที่การดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เมื่อเรียนรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ดังที่แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด กล่าวไว้ว่า “... ต้นไม้สอนเราถึงการทำหน้าที่ เติบโตอย่างไม่เห็นแก่ตัว และยังแบ่งปันลมหายใจให้เราอย่างไม่เห็นแก่ใจ ธรรมชาติสอนเรา ถ้าเราสร้างชุมชนอยู่อย่างพึ่งตนเองอยู่กับธรรมชาติอย่างไม่เบียดเบียน ธรรมชาติจะเกื้อกูลชีวิตของท่าน ...” จากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าธรรมชาตินอกจากจะให้ประโยชน์ต่าง ๆ แก่มนุษย์ ยังเป็นสิ่งที่สอนให้มนุษย์ได้รู้จักเรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอีกด้วย ในการจัดกิจกรรมของแต่ละโครงการ นอกจากจะเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเพื่อเรียนรู้ในด้านการพึ่งพาอาศัยกันแล้ว ธรรมชาติยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้สภาพจิตใจของผู้เข้าร่วมโครงการ มีความสงบเย็น คลายความทุกข์ ความวิตกกังวล มีความนิ่ง และเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งการทำกิจกรรมโดยใช้ธรรมชาติเป็นบรรยากาศที่มีส่วนเอื้อต่อการเรียนรู้นี้จะสอดคล้องกับวิธีในการสร้างจิตเจียบของ ศาสตราจารย์ รัญจวน อินทรกำแหง ที่ได้กล่าวว่า “จิตเจียบ คือจิตที่หยุด จิตที่ว่าง ว่างจากความคิด ว่างจากความวิตกกังวล มันเจียบ สงบ เยือกเย็นผ่องใส ไม่กระเพื่อม นี่คือ สภาพของจิตเจียบแล้วมันจึงมีความว่าง ว่างจากการถูกรบกวนของกิเลส นั่นคือ สภาพจิตว่างเป็นจิตที่เย็นสบาย ลองฝึกการสร้างจิตเจียบในขณะนี้แล้วจะได้ยินเสียงของธรรมชาติที่บอกเราอยู่ทุกขณะ คือ ไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์ คือ ลักษณะอันเป็นธรรมดา 3 ประการ คือ สภาพะของอนิจจัง – ความเปลี่ยนแปลง ทุกขัง-ความทนได้ยาก อนัตตา-ความไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน เมื่อเราสร้างจิตเจียบขึ้นได้ จิตนี้จะมี ความว่าง แล้วจะได้ยินเสียงของธรรมชาติ” จากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ธรรมชาติไม่เพียงแต่ให้ความร่มเย็น สงบร่มรื่นแก่สิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังให้การฝึกฝนและก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเข้าใจถึงสภาวะความเป็นไปของโลกอีกด้วย ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า การเน้นธรรมชาติเป็นหลักร่วมในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความสงบ สบายใจ และคลายทุกข์กังวลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการแล้ว ธรรมชาติยังก่อให้เกิดความสงบนิ่งภายในจิตใจ ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการต่อไปอีกด้วย

3. การเน้นหลักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว

การทำงานในทุกโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็กจะเน้นถึงการสร้างความผูกพันและความเข้าใจกันระหว่างบุคคลในครอบครัว ซึ่งถ้ากล่าวถึงความหมายของครอบครัวที่ได้จาก "Dictionary of Education" ซึ่ง คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good อ้างถึงใน พิมพ์ใจ สิริสาคร, 2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มสังคมพื้นฐานเบื้องต้นที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาอยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือการแต่งงาน หรือการเลี้ยงดู จะเห็นได้ว่า บุคคลภายในครอบครัวไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนประกอบทั้ง พ่อแม่ และลูก ก็สามารถเป็นครอบครัวได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ความอบอุ่น ความรัก และความเข้าใจกัน ซึ่งในการทำงานของโครงการต่าง ๆ ของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็กนี้ จะมีการทำงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกิจกรรมของคนในครอบครัว มีการให้คำแนะนำความรู้ที่จะให้แก่พ่อแม่ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตนในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี มีคุณภาพ เช่น การเอาใจใส่ เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียนเพื่อเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและการทำงานของโรงเรียน ให้ความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจแก่ลูก ซึ่งหลักในการทำงานนี้สอดคล้องกับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูให้ลูกเป็นคนดี มีคุณภาพของ รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง นิตยา คชภักดี ที่กล่าวไว้ว่า พ่อแม่จะช่วยส่งเสริมให้ลูกเป็นคนดี คนเก่งของครอบครัวและสังคมได้โดย

- ดูแลเอาใจใส่ด้วยความรัก และความเข้าใจทำให้ลูกมีจิตใจดี
- ให้โอกาสลูกเรียนรู้และฝึกหัดสิ่งต่าง ๆ ทำให้ลูกฉลาด คล่องแคล่ว และมีมานะ

อดทน

- ยิ้มแย้ม สัมผัสลูกอย่างอ่อนโยน รับฟัง และสนใจที่จะตอบคำถามและเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็ก ทำให้ลูกรู้ภาษาเร็วและมีกำลังใจใฝ่รู้
- ทำตัวเป็นแบบอย่างที่จะปลูกฝังลักษณะนิสัย และความ เป็นอยู่ที่ดี ทำให้ลูกรู้จักกาลเทศะ รับผิดชอบและคุ้นเคยกับสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อชีวิต

ซึ่งการจัดกิจกรรมที่เน้นถึงการอยู่ร่วมกัน ให้เวลา และร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างพ่อแม่ ลูก จะเป็นการสร้างเสริมความเข้าใจความรัก ความผูกพัน ระหว่างบุคคลในครอบครัวให้มากขึ้น เพื่อจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมของเด็ก ๆ ต่อไป

4. การเน้นหลักการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

พบว่าในการจัดโครงการทุกโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็กจะเน้นถึงการมีส่วนร่วมให้ผู้เข้าร่วมโครงการ มีส่วนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตของการมีส่วนร่วมของ จอห์น เอ็ม โคเฮน และ นอร์แมน ที อัฟฮอฟ (John M.Cohen and Norman T.Uphoff, 1980: 219-222, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม, 2533) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ในการทำงานของทุกโครงการของกิจกรรมสร้างโลกโดยผ่านเด็ก ผู้ร่วมโครงการจะมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจ คือ จะมีการนำเสนอถึงปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ผู้เข้าร่วมโครงการจะเป็นผู้ร่วมดำเนินการตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ โครงการต่าง ๆ ของเสถียรธรรมสถานโดยการต้อนรับสมาชิกใหม่ แจกแผ่นพับในการแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการจัดเตรียมสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อความพร้อมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผู้เข้าร่วมโครงการทุกโครงการจะมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทั้งทางด้านวัตถุ คือ ผลผลิตที่ได้จากการทำกิจกรรม ด้านสังคม คือ การเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป ด้านบุคคล คือ ผู้ร่วมโครงการได้มีการร่วมประชุม ปรึกษา แสดงความคิดเห็นต่อผลงานที่ได้จากการทำกิจกรรม กล่าวถึงปัญหาและร่วมกันหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น สำหรับการทำงานครั้งต่อไป และจากการสอบถามถึงขั้นตอนในการทำงานของกิจกรรมจากเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการประเมินผลความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรจะมีการจัดการให้การศึกษาออกโรงเรียนแก่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการบ้านสายสัมพันธ์ เช่น ด้านการฝึกวิชาชีพ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการนำวิชาชีพที่ได้ไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพเมื่อกลับเข้าสู่สังคมแล้ว
2. ควรมีการจัดหน่วยงานหรือโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่เด็กพิเศษโดยการร่วมมือกันของบ้านเด็กพิการซ้ำซ้อนและสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
3. หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กพิการซ้ำซ้อนทั้งของภาครัฐและเอกชนควรจะให้ความสำคัญในการดูแล และให้โอกาสแก่ เด็กพิการซ้ำซ้อนอย่างต่อเนื่อง
4. หน่วยงานที่ทำงานด้านการจัดการศึกษา ควรมีการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติและเด็กพิการซ้ำซ้อนขึ้น

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ควรมีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ ของเสถียรธรรมสถาน
2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการและความเป็นอยู่ของเด็กพิการซ้ำซ้อนระหว่างกลุ่มที่เรียนรู้กับเด็กพิการซ้ำซ้อนด้วยกัน และกลุ่มเด็กพิการซ้ำซ้อนที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ
3. ควรมีการติดตามผลการเรียนรู้ของเด็กที่จบการศึกษาจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต